

ČETIRI PRIČE

Nura Bazdulj – Hubijar

TAJNA

Niti ima djeteta niti djetinjstva bez tajni i strahova. Skrivamo ih od svih, pokušavamo ih i od sebe sakriti, zatrpati negdje duboko u dušu ili neko drugo mjesto, negdje gdje se kriju tajne.

Moji, i strah i tajna bili su sadržani na istom mjestu. Strah je nestao i više ne postoje razlozi za čuvanje tajne.

Na drugoj obali rječice, tačno nasuprot prozora moje sobe uzdiže se brdo. Toliko strmo da mu, koliko god podigneš glavu, ne možeš vidjeti vrha. Činilo mi se da dotiče oblačice razbacane poput stada ovčica na nekoj modroj livadi.

Ljeti smo se znali pentrati uz strminu obraslu kupinama i divljim ružama pokušavajući dosegnuti vrh i dodirnuti nebo. Nije nam uspijevalo. Samo što bi se primakli vrhu, spoznali bi da se na njega nastavlja drugo, na drugo treće, još veće brdo i tako sve do samog neba. Vraćali smo se tužni zbog neuspjeha i uplašeni mamine ljutnje zbog zaprljanih ruku i odjeće. Niko nije govorio, ali smo znali da smo svi odlučni pokušati ponovo

sljedećeg ljeta kad budemo nešto stariji i jači.

Brda, sva zajedno, tvorila su planinu ispresijecanu potocima i jarugama, obraslu šumom koja je od radoznalih očiju skrivala mračne pećine, bistra planinska vrela i proplanke obrasle livadskim cvijećem. Stariji su nas plašili pričama kako se u šumi i pećinama, na proplancima i u vrelima kriju i vrebaju nas vile i vilenjaci po kojima je planina i dobila ime Vilenica.

Jedna se pećina nalazila, još uvijek se nalazi, u samom podnožju brda, od rječice odvojena tek pješčakom stazom. Uskog ulaza, dopola zatrpanog obrušenim stijenama u svima nama je izazivala strah. Nerado smo joj se približavali ne usuđujući se zadržavati u njenoj blizini. Znatiželja nam ipak nije davala mira pa smo često izdaleka posmatrali ulaz u špilju i davali mašti na volju zamišljajući čarobni vilinski svijet skriven duboko u mraku podzemlja.

Govorili su nam da vile lutaju planinama, lebde u vjetrovima i pjevaju pjesme koje zaćaraju ljude i tako od nepozvanih i neželjenih ćuvaju svoj planinski svijet. Kad ih ugledaš omame te svojom ljepotom i umilnoću glasova pa ostaješ omamljen stotinu godina sve dok te, kao u Trnoružici, ne pronađe neki princ ili princeza i ne probude te svojim poljupcem. Ako se to ne desi, ostaješ u hiljadugodišnjem snu. Izgledaju poput prelijepih zlatokosih djevojaka, a mogu se poznati samo po tome što umjesto stopala imaju konjska kopita ili kozje papke. Nažalost, kad to spaziš već je prekasno, zaćaranost poćinje i ne možeš im uteći. Neke druge lebde iznad planinskih livada

i beru ljekovite trave od kojih spremaju ćudotvorne lijekove. Tu vještinu taje i ljubomorno ćuvaju, pa ako ih u tome zatekneš mogu te baciti u planinsku provaliju ili okameniti. Ima ih koje za svoje stanište biraju špilje. I njihove špilje su zaćarane, u njih možeš ući samo ako ti one dozvole, ako te pozovu. Kad udeš, ostaješ zapanjen ljepotom svijeta kojeg mogu vidjeti samo odabrani i pozvani. Ako si nepozvan gost, više nikada nećeš izaći, pećina se pretvara u lavirint sa bezbroj isprepletenih mračnih hodnika bez početka i kraja.

Tog proljeća nekoliko nas smo usvojili ko zna otkud dolutalo štene. Kad se jednog jutra pojavilo pred našom zgradom promrzlo i gladno, nakostriješene dlake, izgledalo je poput klupćeta crne vune. Donosili smo mu mlijeko i ostatke rućka. Dali smo mu ime Alka. Brzo je rasla i sad mi se ćini da je ona usvojila nas, ne mi nju. Pratila nas je svakog jutra do škole i nepogrešivo taćno svakog dana poslije nastave saćekivala na mostu i pratila kući. Svi smo se na Alku toliko navikli da smo je smatrali zajednićkim kućnim ljubimcem. Noći je provodila pred ulazom u zgradu. Nikad nije zalajala ni na koga ali je itekako plašila nedobronamjerne.

Nažalost, prića sa Alkom je bila suviše lijepa da bi potrajala. Došlo je ljeto pa smo po cijele dane provodili u igri i istraživanju nama najblićeg i onih daljih brda. Alka nas je pratila svuda i pomagala nam da savladamo strah od vilinskog svijeta iz prića. Sve do jednoga dana kad smo ćuli da gradom noću krstari nekoliko šintora koji uklanjaju pse i maćke lualice. Našu smo Alku sakrili u ulaz zgrade. Te noći

su me u nekoliko navrata budili pucnji, zavijanje i cviljenje. Kad sam se probudila radosno sam pomislila kako sam ružno sanjala. A kad ni u ulazu zgrade, ni pred zgradom nisam vidjela Alku, počela sam razumijevati značenje onog za što sam mislila da sanjam. Kapi krvi na asfaltu ispod prozora moje sobe su me prestrašile, srce mi je luđački tuklo. Slijedila sam krvavi trag do mosta i preko mosta, na drugu obalu rječice, pješaćkom stazom do ulaza u pećinu.

Stajala sam pred pećinom sleđena od straha, vođena željom da uđem i pronađem Alku, da joj pomognem. Nešto me tjeralo, vjerovatno drugi, takođe jak strah, da se okrenem i vratim kući. Učinilo mi se da stojim predugo pa sam već pomislila da me je vila začarala i da sam izgubila osjećaj za vrijeme.

Onda sam odnekud, ni sad ne znam otkud, začula tanak, umilan glas.

- Uđi, curice, ne plaši se.

Zakoračila sam prema ulazu u špilju, čučnula i provukla se kroz uski prolaz između vlažnih stijena. Uspravila sam se u mraku bojeći se napraviti i korak. U tom je trenu sijevnulo i jaka svjetlost je obasjala prostranu podzemnu prostoriju kamenih zidova koji su se presijavali poput zlata. Na sredini prostorije, na podu prekrivenom ćilimima lijepim kao iz bajki iz Hiljadu i jedne noći, zatvorenih očiju, na lijevom boku ležala je naša Alka. Iz rane na leđima lagano je tekla krv, u crveno bojila njenu sjajnu dlaku i ćilim ispod nje. Zakoračila sam i tek tad nju ugledala. Lebdjela je iznad Alke. Prekrasna zlatokosa minijaturna djevojka sa dva para prozirnih opnastih krila koja su lepršala nevjerovatnom brzinom.

Polako, sve lebdeći. spustila se do Alke i svoju majušnu ruku položila na njena leđa. Pred mojim se očima rana na leđima zatvarala i nestajala kao da je olovkom nacrtana na papiru pa obrisana gumicom. Alka je polako otvorila oči pa se propela na prednje, potom i na stražnje noge. Stresla se, vjerovatno me namirisala, pa se okrenula i pogledala me. Radosno je mahala repom, ali nije krenula prema meni. Obeznanjena i zanijemila od radosti, stajala sam u mjestu.

- Ovo što si vidjela—ponovo sam začula umilni glas—ne smiješ nikom ispričati. Obećaj mi to. To će biti naša najtajnija tajna. Ako obećanje prekršiš, Alkine rane će se vratiti i više nikad neće ozdraviti.

- Obećavam — jedva sam izgovorila.

- Lijepo. Sad oboje možete ići. Ti ćeš svojoj kući. Alka će sa mnom, u planinu, u šumu. Ujedno, možeš biti sigurna, biće joj lijepo, i voljena će biti.

- Ali—nešto me natjeralo da progovorim — šta će biti s njom? Priča se...—nastavila sam ubrzano—da nikog ne puštate u svoj svijet, a ko zaluta da ga začarate.

- Ha-ha-ha — prekrasan smijeh poput kristalnih zvončića je odjekivao špiljom i odbijao se o kamene zidove.

- Kod nas, eto, stariji pričaju da vila koju vide ljudske oči ostaje bez svojih moći. Ti si mene vidjela, moje moći nisu nestale, uvjerala si se. Ili nije istina sve što nam pričaju stariji, ili si možda i ti vila. Kad sam te vidjela uplakanu pred pećinom kako žališ za psom koga su teško ranili, spoznala sam da još ima dobrih ljudi. Zato sam ti dozvolila da uđeš i puštam te da ideš. Sad i ti znaš da sve vile nisu zle. Za Alku ne brini.

Svjetla je nestalo. U mraku sam osjetila kako mi se nešto mota uz noge. Čučnula sam i zagrlila Alku. Osjetila sam kako me liže po licu. Kroz uski ulaz izašle smo na svjetlo dana. Krenula sam stazom i zaustavila se na mostu. Alka me nije slijedila. Stajala je pred pećinom, gledala me i mahala repom pa se okrenula i hitro krenula uzbrdo. Vile nije bilo. A rekla mi je da će Alka s njom u planinu. Zaboravila sam na strah, sagnula sam se i provukla kroz otvor nazad u špilju. Moja vila je sjedila uz neko vrelo, u vodi ogledala svoje lijepo lice. Bilo je mračno, samo je oko nje bio uzak krug svjetlosti.

- Zнала sam da ćeš se vratiti... Da čuješ zašto sam ti uzela Alku – kazala je ne pogledavši me. – Znaš, gore u planini ima jedan proplanak i vrelo na njemu. Jednom sam se nagela da se napijem vode i neki me čovjek uhvatio u čvrstu mrežu. Moje čarobne moći kao da su nestale, već sam se pomirila da mi je došao kraj. A onda je došao Omer. Oteo je mrežu od zlog čovjeka i oslobodio me.

- Ko je on?

- Gorštak. Nekada je živio usamljenički. Sagradio je kolibu, zasadio suncokrete, kupio konja i pripitomio zalutalog psa. Volio je sve to, volio kišu i vjetar, vodu i zrak, nebo, žene, vatru u peći, svijeće kad gore, gorku kahvu i jaku cigaru, vruću pogaču... I majku koja je negdje daleko živjela za njega. Jedino sebe nije volio zbog većih i manjih nemira koji su ga tjerali da luta, da bježi od sebe. Jednom je odjahao u grad da kupi duhana i vidio djevojku. I desilo se. U trenu. Oboje su znali da je iskra u očima koje su se srele mnogo više od iskre. Bio je oganj. Dva ognja koji su se u jedan spo-

jila. Sve je ostavila, popela se na konja, on ju je obgrlio i obećao da će je čuvati zauvijek. Govorio je kako joj može ponuditi samo ljubav, ona se smiješila i kazala da je to sve. *Suncokretu moj, rodićeš nam curicu, zvaćemo je Marija* – rekao je dok ju je na rukama držao u polju suncokreta. – *Ti si u mojim očima, u mojim svijjećama... Ti si u svojoj mojoj hrabrosti i strahovima. Ti si u drhtajima mojim. Tebe mi, ti si u treperenjima srca u grudima.*

Do tad nisam vjerovala da među ljudima ima onih sretnih poput nas. Ponekad sam noću znala odletjeti do njihove kućice i virnuti kroz prozor. Svijeće su gorjele, Omer svirao citru, ona bosonoga, u dugoj širokoj haljini od lana mu se na rame nasloni pa pjevaju: *Imal jada ko kad akšam pada...*, Slušala bih smiješeći se..

- Je li rodila Mariju?

- Da ovdje završava, priča bi ličila na bajku... Ne znam koliko je vremena prošlo, tek jedan dan dok je Omerova ljuba ribala podne daske u kolibi, naišla je crnokosa i crnooka mlada djevojka sa drugog kraja planine i Omerove oči su ponovo usplamtjele... Prolazila je i sutradan i prekosutra sve dok je Omer nije stavio na konja. Dok su odmicali i postajali sve manji, Ljuba je gledala za njima sakrivena u polju suncokreta. Pas je stajao uz nju, ispotiha cvilio. Htjela mu je doviknuti da ne odlazi, da ostane, i pomislila da je bolje pustiti onoga ko želi otići.

- Kako je mogao? Užas!

- Ljuba nije mislila tako. Voljela ga je. Zнала je – ljubav je umrla, da nije, nikad drugu ni pogledao ne bi. A ako ga voli, nema pravo kriviti ga što je shvatio da je njegova sreća negdje drugo. Zнала je kako je njegovo srce plaho i varljivo. Samo je

počupala svaki suncokret i nikada ih više nije zasadila...

-Šta je poslije bilo?

- U prvo vrijeme bi sjedila uz svjetlo petrolejke, svijeće više u kolibi nije imala, sve ih je u peći istopila, i milovala psa koji joj je ležao na krilu, kao da je s njime pričala. Danju su znali trčati proplancima.

- A poslije?

- Ostala je sama. Pas je uginuo. Često je plakala i noću sjedila na podu... Svaku noć ga sanjala, u snu dozivala i svaki put kad bi izgovorila njegovo ime zadržala i budila se. Sve bi na svijetu dala da ga još jednom zagrlji... Nešto je ostalo nepromijenjeno – čežnja za onim dalekim danom kada ga je prvi put vidjela.

Išla je pustim sokakom. Kiša je tek prestala padati, cesta je bila mokra. Onda je pedesetak metara dalje vidjela momka u crnom. Stajao je, pušio, čekao nekoga. Pogledi su im se ukrstili, ona je zastala u koraku, baš u nekoj lokvici. Gledali su se minutu možda, vječnost možda, onda s osmijehom požurili u susret jedno drugom... Baš kao neki zvjezdani, svemirski susret...

- Zato si uzela Alku? – pitala sam napukla glasa.

- Da, liči na njihovog psa.

Šutjela sam. Nešto me u grlu gušilo.

Prošle su otad mnoge godine. Ponovo sam u svom gradu. Želja me povukla, pa sam odšetala do špilje u podnožju brda što se vidjelo sa prozora moje sobe.

Ulaz u špilju je skoro potpuno zatrpan otpacima, plastičnim bocama i kartonskim kutijama, konzervama i starim krpama. Vjeruje se da ljudi čestim dolascima i ostavljanjem smeća i otpadaka pred ulazom tjeraju vile.

Sigurna sam da moja vila više nije u pećini. Vjerovanje kazuje i to da će se vile vratiti onda kad ljudi odnesu smeće koje za sobom ostavljaju u šumama, kraj izvora, na livadama i u pećinama.

Nisam znala šta je bilo sa bezimеноm ženom i mojom Alkom, nisam vjerovala da ću ikad saznati. Je li Alka bar malo ublažila njezinu tugu? Je li više ikad zapalila svijeću? Zasadila suncokret? Je li se Omer ikad vratio? Bolje ako nije, nestalna je ljubav muškarca, ko ode jednom, otišao bi ponovo.

Ipak sam saznala. Na pregled mi je došla jedna starica. Bolest je bila uznapredovala pa sam je pomalo ljutita pitala zašto nije došla ranije. – Zbog daljine, dijete. Živim daleko, na vrh planine Vilenice.

Bez mnogo nade upitah je zna li da su gore živjeli Omer i njegova ljuba. Znala je. I ispričala mi.

Želja da ga još jednom vidi bila je odveć jaka da bi je mogla nadvladati. Jedno jutro je otišla u polje suncokreta kojih već odavno više nije bilo, sve je bilo pusto... Počela je padati kiša, u početku nečujna i blaga, tek po koja kap, da bi se uskoro pretvorila u jaku i glasnu oluju. Zatvorila je oči i glave podignute ka nebu molila se, nikom drugom osim toj kiši koja je, kupajući je, unosila u nju neki čudesan mir. Molila je svaku od milijardi kapi koja joj se slivala niz lice, kosu, tijelo, da joj Omera zaštiti od njega

samog, ma gdje bio i s kim god bio. Kiša je naglo prestala, sunce obasjalo krajolik, polje suncokreta kao da je oživjelo. U svojoj ljepoti, iako bez ijednog suncokreta, davalo je neku neopisivu utjehu i nadu. Poželjela je još jednom otići do grada i obići mjestu gdje su se prvi put vidjeli. U sabah trećeg septembra, na dan kad je sve počelo, zaputila se planinskim drumovima i za više od pola dana hoda stigla u svoj grad, u dobro poznatu, dugo sanjanu ulicu koja je više ličila na sokak. Zastala je uz kamenu ogradu i gledala male i malo veće lokve koje je kiša tog jutra napravila. Na dijelu ulice gdje je bila ona lokva u kojoj se gotovo skamenila kad ga je prvi put ugledala, vidjela je muškarca u crnom. Prebacio nogu preko noge, gledao nekamo u daljinu i pušio. Odjednom je okrenuo glavu u pravcu žene kraj kamene ograde i ona je ugledala drago lice, kosu i oči pune samo njoj poznatog ognja. U istom su trenu potrčali. Nekoliko trenutaka su se samo gledali, baš isto onako kao prvi put na istom mjestu. „Ljubo moja, znao sam da ćeš doći...ja Tebi od stida nisam mogao“ – tiho je kazao. Samo ga je čvrsto zagrlila i slušala kako tuče njegovo drago, nemirno srce, Mogla se zakleti u sve na svijetu da onaj oganj u očima još gori za nju...

Vratili su se u planinu, svijeće i sjeme suncokreta ponijeli...

– Imaju li psa? – pitala sam.

Gužvujući u krilu basmu svojih dimija, starica se bezubim ustima nasmiješila i kazala:

– Jašta neg imaju. Nekaku šugavu i staru Alku.mahnitu ko što su i sami...

RUŽA ZLATOM OPTOČENA

Pogled mi puca na veličanstvenu vizuru Devečanskih stijena. Priča se da je davno, davno, visoko gore, daleko od ljudi i prašine, na sasvim običnom grmu divlje ruže u zoru procvala ruža. Grijalo ju je planinsko sunce, rosa svako jutro umivala, kiša zalijevala i kupala, vjetar je ljuljuškao i svirao uspavanke, mjesečina joj plela snove. Bila je to posve bezbrižna ruža.

U jednom blagom sutonu dok je gledala kako plavet neba polako zamjenjuje rumen zalazećeg sunca naišao je mlad putnik namjernik. Zastao je i gledao nju. Niti riječ jednu ne prozbori, usne ne pomače, a ona što bijaše blijedorozna, gotovo bijela, blago porumenje.

Kad je putnik otišao, po prvi put noć nije čekala bezbrižna ruža. Te noći zvijezde nisu bile lijepe kao svih prethodnih noći, ni onako svijetle, ni blizu kao da ih može, ako zaželi, dotaći. Po prvi put joj mjesečina što se točila nije godila, poželjela je biti zagrljena mrakom da niko, pa ni mjesec, ne vidi kako se rosa sa suzama pomiješala. Po prvi put je drhturila, pomislila kako joj je hladno.

Sutradan se desilo čudo. Putnik je ponovo došao, ponovo zastao, ponovo ju gledao. Bez riječi, bez kretnje, ukočen kao neki antički spomenik. Došao je i prekosutra. Dolazio je i svaki naredni dan.

Vidio je, jasno je vidio rumenilo koje bi preplavilo nježne latice, stidljivo klonuće glavice pred pogledom njegovih očiju bez dna, vidio bi kako se svaki put peteljka lagano zanjihala dok bi joj se pri-

bližavao. Bio je to putnik koji je mnogo vidio i mnogo znao.

A onda joj je počeo pričati. O dalekim zemljama, gradovima, nepreglednim morima i jedrenjacima, pustinjama sa užarenim pijeskom i dinamama, oazama zelenila i bistre vode, o karavanima i beduinima, snažnim konjima i vjernim psima, o čudima koja je vidio. Pričao joj je i o dragocjenosti prijateljstva, vrednije je od zlatnih kula i velikih, blagom natovarenih lađa. O ljubavi koja je vrednija od bilo čega što oko ljudsko može vidjeti, od svega što um može smisliti, o tome kako niko nikad nije proniknuo niti će ikad moći proniknuti kako, iz čega se rađa, kakvo je to i gdje postoji čudesno sjeme iz koga niče, iz koga se rađa, jer svakom rađanju prethodi sijanje. Glas mu se kotrljao kao najskuplji, najrjeđi biseri sa morskog dna, bio ljepši od biglisanja slavuja u majskim noćima, oči mu sjale ljepše, zanosnije od zvijezda.

Kad bi otišao, svaki put bi se smiješila pa plakala, pa iznova smiješila. Nije znala da su mjesec i zvijezde nijemi svjedoci, da se i oni osmjehuju. Bio je tu svake večeri još jedan svjedok, planinska vila čija se razlivena kosa stapala s mjesečinom pa se nije ni vidjela.

Jednom, mimo običaja, dođe putnik već u ranu zoru, još se nije ni sasvim razdanilo, istom joj se rosa zaiskrila na laticama. Sasvim se zburnila što još nije umivena ni sasvim rasanjena. Reče joj kako odlazi na dalek put, ali će se vratiti, sasvim sigurno će se vratiti. Zbog nje. Ne zna kako, ne zna zašto, tek zavolio ju je i ništa drugo nije bilo važno. Sa sobom će donijeti džinovski sud u koji će moći stati ne samo ona i njeno korijenje nego i ono

najbliže sa čim se saživjela, što je voljela. Odlazeći po prvi put se okrenuo i doviknuo – Čekaj me!

- Nema ništa ljepše od čekanja u čežnji –pomislila je. Cijeli dan je to bila najsretnija ruža na svijetu. A kad je pala noć, ona je u jednom trenutku postala svjesna kako takva kakva jest, obična divlja ruža koja nema čak ni trnja ne može zadržati njega, savršenog–i ta svjesnost zabolje. Na cijelom svijetu nije postojala nesretnija ruža i njoj potekoše suze vrele kao istopljeni vosak a glavica sasvim klonu uz peteljku.

- Zašto plačeš?

- Ko si ti?

- Planinska vila. Svjedok sam vaše ljubavi. Mislila sam da ćeš biti jako sretna.

- Ako si vila, onda valjda imaš i čudesne moći. Hoćeš li mi pomoći?

- Hoću.

- Učini da mu budem lijepa.

- Lijepa si mu.

- Molim te! Srećom te mojom zaklinjem. Bez njega više ne bih mogla živjeti.

- Griješiš. Poslušaj me. On te voli upravo takvu kakva jesi. Da si drugačija, možda te ni pogledao ne bi.

- Nikad nijedna ruža nije toliko željela biti lijepa kao što ja to želim. Hoću da budem najljepša. Hoću da me još više voli. Molim te!

- Šta ako pogriješiš?

- Ti o tome ne brini. Šta mogu izgubiti, u čemu pogriješiti? Pogledaj me. Niska povijena peteljka bez trnja, latica gotovo na prste možeš prebrojati, blijeda, skoro providna, lišće mi je tanko i blijedo zeleno, oskudno, ni imena nemam. Želim da budem sve što sada nisam.

I vila poslušala. Kad je završila preo-

brazbu, pogleda u djelo svoje magije. Na grmu je stajala visoka peteljka raskošnih listova sa samo dva-tri trna, a na vrhu peteljke pupoljak kao rubin crvene plemenite ruže sa nekoliko kapi rose na laticama. Bila je to Kraljevska ruža,

Stajala je uspravna, ponosita, pomalo nestrpljiva. Čekanje više nije bilo lijepo. Vrijeme usporilo hod, minute kao sati, sati kao mjeseci...

Putnik dođe. Otmjeno povi stabljiku prema njemu poput mlade princeze, suzice kao sićušni dijamanti zasjaše na laticama, sunce ih prelomi u dugine boje.

A putnik koji je mnogo vidio i mnogo znao, putnik koji joj je otkrio tajne ljubavi pruži ruku prema povijenoj stabljici i sa zlu radim osmijehom, tek onako, kao usput počeo da je lomi. Bol je bio žestok, ne zato što će uskoro umrijeti, nego što je njegova ljubav već umrla.

Putnik koji je mnogo vidio i uzbrao mnogo ruža nosio ju je u ruci i obrćući stabljiku među prstima razmišljao. Ona je mislila da je sad lijepa. Lijepa je samo površnom posmatraču, nekom ko je malo vidio i malo zna. Nije ljepota u dugoj vitkoj stabljici ni oštrom trnju, u tom bezbroju latica crvenih kao krv. Ne volim krv makar bez krvi nema života. Nema ga ni bez ljubavi. Kraljevska ruža. Vještačka ruža. Običan hibrid. Na milijarde je takvih po cijelom svijetu. A ona je bila jedna jedina. Endem. Od butum dunjaluka jedino na Vlašću raste. Divlja ruža bez trnja, Rosa Brandisiana. Bijela kao čednost. Malo latica kao jednostavnost. A trnje? Trnje služi da se brani. Ja sam je samo volio, zar se od ljubavi treba braniti?

Kad siđe do drumca odbaci je ne osvr-

nuvši se. Kad je zamakao iza stijene do nje se spustila vila planinska. Mogla ju je vratiti na grm, vile sve mogu, ali nije. To više ne bi bio život nego teška muka. Uze istopljeno zlato i onako svježu, lijepu, optoči je tananim slojem, za vječnost. Učinila je to vrlo brzo, prije nego je duša iščilila i odletjela. U optočenoj ruži spava njena duša, u toj duši jedna sveta ljubav. Luda. Nije razmišljala da posve nova, raskošna, više neće biti ona njegova, nego neka posve strana ruža. A ima li pametne ljubavi?

LJUBIČICE

Činilo se da mi je svijet pod nogama. Roditelji kakvi se samo mogu poželjeti, starija sestra kao najbolja prijateljica i ja činili smo skladnu, sretnu porodicu.

Malo sam učila, mnogo čitala, bila najbolja u razredu. Lice anđela i tijelo već zrele djevojke privlačili su poglede, osmijehe. Bilo bi glupo ne priznati kako mi je to prijalo (što je, sad mislim, još gluplje). Izlazila bih s momkom dok ne bih bila sigurna da je ozbiljno "zagrizao", a onda bez razloga, bez povoda govorila kako dalje ne želim. Bez iznimke su bili nesretni, neki kraće, neki duže. Da bih postigla željeni efekat, birala sam sanjare.

Kada sam prvi put izašla sa Dženanom, shvatila sam da je drugačiji od ostalih. Nejasan, tajanstven, uzbudljiv, svoj. Samo priča kad priča, samo uho kad sluša, samo tuga kad tuguje, samo zaborav kad zaboravlja.

Istom te godine dobila sam dozvolu od roditelja da zalazim u kafiće i diskaće, on tamo nije želio. Vodio me u duge šetnje neiskusanim ulicama periferije. Pri-

hvatala sam i slijedila ga bez pogovora mada šetnje nisam voljela. Malo je pričao. Zato sam, mimo običaja, pričala ja, o porodici, psiću, školi, knjigama, muzici, čak mu i pjesme recitovala.

- Voliš li Verdijevu devetu?—pitao je kao usput.

- Misliš Betovenovu?—odgovorila sam tiho likujući. Često mi je postavljao slična pitanja o režiseru nekog filma, kompozitoru, piscu. Osobito je volio Andrića i Mešu pa me „hvatao na cake“ poturajući mi recimo citat i „Jelena, žena koje nema“ kao Mešin, „Ispravljala“ sam ga puna sebe, ponekad čak s primjesom pakosti pomislila kako je nevjerojatno da srednjoškolka ima šire opće obrazovanje od većine vršnjaka. I to maturanta gimnazije koji ne djeluje nimalo tupavo. Naprotiv.

Ni slutila nisam, on me zapravo samo testirao.

Stajali smo u Aleji mladosti. Zabacila sam glavu i naslonila je na kestenovo deblo. Napola sam sklopila oči i mazno upitala:

- Večeras samo šutiš. Zašto?

- Najviše se kaže govorom duše—odgovorio je, obgrlio mi ramena, privukao glavu na prsa i poljubio me. Obuzeo me čudan, nepoznat a sladak osjećaj. Ipak, nešto u meni se pobunilo. Odgurnula sam ga zadihana, uzbuđena, ljuta i sretna, sve u isti mah.

Gledao me sasvim miran iz plave tame aprilske noći, mjesec mu u kosu zrake uplitao.

- Jesi li se već ljubila?

- Nisam... I neću. Možeš me poljubiti samo u obraz.

- Uredu.

Sjeo je na klupu i zapalio cigaretu. Gledao je goruće palidrvce sve dok nije dogorjelo i ugasio se. Ruke su mu bile mirne. Sjela sam pored njega.

- Volio bih da mi kažeš zašto se oblačiš i ponašaš kao... djevojka sa ulice.

Krv mi je šiknula u obraze.

- A kako to, moliću lijepo?

- Uvučeš se nekako u taj minjak, utegneš struk, isprsiš se i njišeš stražnjicom kao zastavom.

Šokirao me. Skočila sam kao da me grom pogodio. Uzeo me za ruku i jednako mirno nastavio:

- Molim te, ostani još malo. Bit ću kratak. Onda možeš otići ako to želiš.

Ponovo sam sjela oborena pogleda, znajući da ma koliko i kako bečila svoje velike lijepe oči to kod njega neće "proći".

- Pokušaj osvojiti ljude onim u sebi, čednošću, dobrotom, intelektom. Neka te ljudi gledaju i doživljavaju kao osobu, ne kao objekat.

Zašutio je, uvukao i kratko zadržao duhanski dim pa nastavio:

- Ti si poput ruže. Lijepa i ohola. A najljepše ruže, to pametnica poput tebe sigurno zna, uopšte ne mirišu i vrlo brzo od pupoljka ostane tek hrpica uvelih, ružnih latica. Ja mnogo više volim ljubičice. Lijepe su a skromne, rastu daleko od pogleda i lijepo mirišu. Čak i uvele zadržavaju tihu mrtvu ljepotu. Pa i malo mirisa, kao dušu. Mladost i ljepota su kratkog daha. Minu brzo ko ljetni pljusak. Evo, i nas dvoje već sa svakom izgovorenom riječju starimo, bliže smo smrti.

Iznova je zašutio.

- Danas ti je rođendan. Želim ti još mnogo, mnogo sunčanih dana. Molim te primi ovaj buket ljubičica.

- Idite bestraga i ti i tvoje ljubičice. Ne želim te vidjeti nikad više. Je li ti jasno?

Okrenula sam se i požurila niz mračnu ulicu. Moje su se kule rušile. Oh, kako sam ga u tom času mrzila!

Pod kopcima su pekle zadržavane suze. Sustigao me nakon dvadesetak koraka.

- Znam da ima i ljepših i boljih, razumnijih i vedrijih djevojaka, ali ti si stekla neku vlast nada mnom. Ali, šta je, tu je. Ispuni mi samo jednu želju. Dopusti da ti i za naredni rođendan poklonim ljubičice.

Ništa nisam kazala. Odgurnula sam mu ruku s ramena i potrčala. Nakon stotinjak metara nešto je bljesnulo u mojoj duši. Zastala sam.

- Ne mogu biti sama. Večeras ne. Iscrpljena sam i slaba i tužna, slomit ću se sasvim. Ne želim ništa izuzev jednog—da me zagrlj. Na njegovim bih prsima večeras umrla bez uzdaha. Je li to ljubav? Ako nije, ona ni ne postoji.

Okrenula sam se i trčala nazad. Na klupi je sjedio drugi par.

Danima, mjesecima čekala sam da se javi. Svaki me zvon telefona paralizirao nadom i strahom. Poslije sam sama pošla da ga tražim. Promijenio je adresu, time i broj telefona. Suze se nisu sušile. Onda spasonosna misao:

- Rođendan! Ljubičice!

Mjeseci što su slijedili prolazili su u slatkoj groznici čekanja. Taj sedamnaesti april bio je najduži i najsladši dan mog života.

Tek u suton oglasilo se zvono. Kao bez duše došla sam do vrata i širom ih otvorila. Pred njima je stajao dječčić s prelijepim buketom ljubičica.

- Gdje je Dženan?!—gotovo sam kriknula.

- Ne poznajem nikakvog Dženana. Cvijeće mi je na ulici dala jedna starica i platila mi da ga donesem.

Vraćala sam se u stan s buketicem na grudima. Moj život mi se u času učinio kao čaša iz koje je neko upravo ispio meni najdraže piće.

KAFA

Sjećate li se kad ste zadnji put skuhalili kafu od koje cijela kuća zamiriše, a kad ste je srknuli onako vruću, da je u ustima ostavila onu punoću okusa kao što je to nekad bilo? Iskreno, ja se ne sjećam. Prije rata kafa je bila skupa. Kupovala sam je sirovu, najčešće na pijlačnoj tezgi i najčešće od švercera. Bila je pakovana u prozirne najlonske kese, ime je bilo otisnuto zelenim slovima. Bilo je puno neupotrebljivih zrna i nekih partikula koje ni nisu bile kafa, pa je bilo nužno prije prženja sve to razabrati. Čista zrna sam stavljala u tepsiju i pržila u rerni na tihoj vatri. Svako malo sam je miješala kuhačom, da sva zrna budu ravnomjerno ispržena. Kuća je mirisala. Dok bi još bila u rerni, redovno bi neka od komšinica pozvonila.

—Joj što ti se kafa uzmirisala. Ja svratila na po jednu.

Poslije je pokrijem krpom, a nakon hlađenja spakujem u kutije i čvrsto zatvorim da ne ishlapi. Poslije je trebalo samljeti, pa tek onda kuhati (ili peći! — kafu mi, draga, ispeci). Sjećam se kako smo međusobno pričali da je to najlošija kafa na svijetu, zavidjeli onima koji su kupovali već isprženu kafu, a tek onima koji su odmah imali mljevenu. Sad svako

ko drži do sebe kupuje mljevenu kafu, a ne sretnem nikoga ko se ne žali da to više nije ni k od kafe. Reklame ubiše. Načisto, doslovno ubiše. Kad na teleekranu vidim ona nasmiješena lica koja s čistim divljenjem, i gotovo nevjericom, kao da su ugledali Osmo svjetsko čudo, bulje u džezvu iz koje se puši i šire nosnice, baš mi muka dođe. Reko, šta je to sa mnom pa ne osjećam ništa, samo svako jutro nakon što kušam kafu načisto otkačim. Mora da sam kupila pogrešnu. Pa opet u prodavnicu, umjesto Don kafe kupim Grand aroma, al sve isto. Pređem na Franc, ništa bolje. Ne pamtim kad je neko iz hodnika osjetio miris kafe i pozvonio. Ni oni koji su u drugoj sobi ne osjete ništa nego moram dovikivati: Kafaaa. A čitave emisije nose imena neke od vrsta kafe — Don i Grand najčešće, valjda oni imaju najviše novca za izdvojiti u marketinške svrhe, sponzoriranje. Koja korist. Onda shvatim da ljudi snimaju reklame za honorar. Prilaze svome poslu kao visoki profesionalci, kao što i treba prilaziti svakom poslu. Samo, nije fer obmanjivati javnost. Ja se sad raspitujem gdje ima kupiti sirove kafe, da još to oprobam. A nekako mi i ljepše. Veći je merak i gušt uživati u nečemu oko čega se trebaš malo potruditi, nego kad je za konačan proizvod potreban tek jedan korak. Znala sam čovjeka koji je redovno kupovao duhan i papiriće, pa sam polagano motao cigaretu. Čudom se čudila, znala da ima para za najskuplje cigarete, ali jok, on po svom. A kad je najzad smota, on uzme kremen i trud pa kreše li kreše. Sve po istilahu. Ja jednom uzela upaljač pa mu prinijela. Ma čisto ga uvrijedila. On otvori ladicu, ona puna upaljača.

-Ne kvari mi ćeif. Veća je ljepota u pripremi nego u pušenju. Ti, očito, pojma nemaš o tome šta je istinski užitak.

Kao što rekoh, tražim sirovu kafu. U garaži sam našla mlin koji sam odmah nakon rata rashodovala. Srećom, nisam ga bacila. Kad probam, javit ću.

Da je bar to slučaj samo s kafom, ni po muke. Ali gotovo ništa nije kao što je bilo. Ponekad pomislim da samo ja tako mislim, kao lijepo je samo ono što je prošlo, ali nije. Neki dan kupimo različitog voća. Ništa ni mirisa ni okusa, ni sam ne znaš što žvačeš. Ja se žalim, kažu da umišljam. Okej, hajde zažmuri i otvori usta, kažem prijateljici koja je digla glas da pretjerujem kao i obično. Ubacim joj komadić breskve, reko šta je to, ona kaže—Čuj budale, pa šljiva.

Još od kad sam bila mlada, a davno je to bilo, znakovi jeseni su bili – lubenice i učiteljice. Sad, čim zima prođe, pune pijace lubenica. Ma čovjek više izgubi gušt da ih oproba, kamoli jede. Isto je i sa povrćem Pravi paradajz, onaj kakav pamtim iz starih dobrih vremena pojedem jedino kad ga uzgojim u svojoj bašči. I papriku. I krastavicu.

Ali, ima stvari koje nikad nisu bile bolje. Kao hljeb i sve vrste peciva. Ma kad staneš pred vitrinu u pekari, naprosto se ne možeš odlučiti što uzeti. Najviše volim peciva od integralnog brašna posuta sjemenkama. Hljeb je doista nešto sveto. Tako se i odnosim prema njemu, u

životu nisam u smeće bacila niti mrvicu. Hranim golubove i vrapčice. Dva sanduka za cvijeće na balkonu su za jedne, dva za druge. Lijepo im napisala na table gdje je čije i gotovo. Šipak će jači koristiti svoje pravo pa pojesti i dio za slabijeg. Kod mene toga nema. Glasam za ravnopravnost, čak blago navijam za nejačeg.

A čokolade! Što je trebalo da mi najveći dio života prođe pa da tek onda zavolim čokoladu? Helem ukusna, helem slasna, helem antidepresivno djeluje. Hajd odoli.

Ja nešto mislim da su reklame budalaština. Jest da ti uvuku neki crvić, da htio-ne htio upamtiš imena proizvoda, da ih sanjaš, da te počinjju proganjati, al ni u čemu nema pravila. Ja bih da se prave antireklame. Bilo bi korisnije. Da u najudaranijim terminima prikazuju tabele o bolestima nastalim kao posljedica pušenja, o smrtnim slučajevima uzrokovanim upravo pušenjem. Jok. Reklamiranje cigareta zabranjeno, a mi na čelu evropskih zemalja po broju pušača. Ljudi, ko ne puši, evo, ko čovjek i ko ljekar, apeliram, nemojte nikad početi! Neće vam nedostajati, ni ne znate kako to čudo izgleda. A ne izgleda lijepo. Smrdi vam odjeća, smrdi vam iz usta, svi to osjete, samo vi ne. I truje, ubija polako, a sigurno. Voljela bih da nisam pušač neg ne znam šta. A prestat ne mogu. Valjda zato što dovoljno ne želim. Apsurd. Samo na prvi pogled.